

Tên dự án: Tăng cường sự tham gia của cộng đồng dân tộc thiểu số trong bảo tồn tài nguyên cây thuốc nam

Thời gian dự án: Tháng 10/2022 đến tháng 7/2023

Khu vực địa lý: Xã Thượng Lộ, huyện Nam Đông, tỉnh Thừa Thiên Huế.

Ý tưởng dự án:

1. Thông tin chung

Tỉnh Thừa Thiên Huế có 1.126 loài, 117 họ thuộc 4 ngành thực vật có giá trị dược liệu. Nguồn tài nguyên dược liệu này chủ yếu tập trung ở vùng rừng thuộc hai huyện miền núi Nam Đông và A Lưới. Thượng Lộ là một xã của huyện Nam Đông, thuộc vùng đệm Vườn Quốc gia Bạch Mã. Xã có diện tích rừng là 9.183,77 ha (chiếm 89,21%) với độ che phủ rừng lên trên 90% nơi có các loài dược liệu quý giá như vàng đắng (*Coscinium fenestratum*); Hoàng Đăng (*Fibraurea tinctoria*); Khúc khắc (*Heterosmilax gaudichaudiana*); Ngải lợn (*Tacca integrifolia*); Sâm Cau (*Peliosanthes teta*); Ba gạc (*Rauwolfia verticillate*). Xã Thượng lộ có 341 hộ (93,5% là hộ dân tộc thiểu số) với 1.230 khẩu, đời sống người dân gắn liền với rừng trong đó cây thuốc nam vừa được dùng để chữa bệnh vừa mang lại cho người dân nguồn thu nhập nhất định.

Nguồn tài nguyên cây thuốc nam ở Thừa Thiên Huế nói chung cũng như ở xã Thượng Lộ nói riêng đang bị suy giảm nghiêm trọng, một số loài quý hiếm bị được xác định ở mức nguy cấp như: Ngũ gia bì gai (*Acanthopanax trifoliatum*) và Lan kim tuyến (*Anoectochilus setaceus Blume*), một số loài khác được xác định ở mức sẽ nguy cấp như Khôi tía (*Ardisia silvestris*), Hoàng Đăng (*Fibraurea tinctoria*), và Ba gạc (*Rauwolfia verticillate*).

Nguyên nhân cơ bản của tình trạng suy giảm tài nguyên cây thuốc nam này là thiếu sự tham gia của cộng đồng địa phương trong công tác bảo tồn nguồn tài nguyên cây thuốc nam. Những rào cản chính hạn chế sự tham gia của cộng đồng bao gồm: (i) người dân chưa nhận thức đầy đủ về vai trò và tầm quan trọng của bảo tồn ĐDSH cũng như bảo tồn tài nguyên cây thuốc nam; người dân, cộng đồng thiếu các kiến thức kỹ thuật về phát triển và khai thác bền vững cây thuốc nam; (ii) cộng đồng chưa đủ năng lực để khởi xướng và thúc đẩy thực hiện các hành động bảo tồn.

Dự án “Tăng cường năng lực của cộng đồng dân tộc thiểu số trong bảo tồn tài nguyên cây dược

liệu” sẽ được thực hiện tại xã Thượng Lộ, dự kiến từ tháng 10 năm 2022 đến tháng 7 năm 2023. Mục đích của dự án là góp phần bảo tồn nguồn tài nguyên cây thuốc nam thông qua việc thúc đẩy sự tham gia của người dân trong công tác bảo tồn, với 3 mục tiêu cụ thể:

- (1) Nâng cao nhận thức cho người dân về vai trò và tầm quan trọng của bảo tồn đa dạng sinh học cũng như bảo tồn tài nguyên cây thuốc nam;
- (2) Nâng cao năng lực kỹ thuật cho người dân và cộng đồng về quản lý, phát triển và sử dụng bền vững tài nguyên cây thuốc nam;
- (3) Thúc đẩy các hành động của cộng đồng để bảo tồn các loài cây thuốc nam, nhất là các loài cây quý hiếm và nguy cấp.

Theo đó, hoạt động của dự án bao gồm 03 nhóm: nhóm hoạt động truyền thông để xây dựng nhận thức cho người dân; nhóm hoạt động tập huấn và hỗ trợ kỹ thuật để nâng cao năng lực kỹ thuật cho người dân, cộng đồng; và nhóm hoạt động triển khai các hành động cộng đồng bao gồm thu thập cây dược liệu quý hiếm, lưu giữ và nhân giống, tuần tra bảo vệ, v.v. Dự án sẽ được thực hiện với ít nhất 600 người của 330 hộ dân tộc thiểu số, trong đó có ít nhất 30% là phụ nữ, và 50% là thanh niên.

2. Mục đích chính và các kết quả mong đợi:

2.1. Mục đích chính

a) Mục đích chính: Góp phần bảo tồn nguồn tài nguyên cây thuốc nam thông qua thúc đẩy sự tham gia của cộng đồng dân tộc thiểu số tại địa phương.

b) Các mục tiêu cụ thể của dự án:

- Nâng cao nhận thức cho cộng đồng DTTS về vai trò và tầm quan trọng của bảo tồn đa dạng sinh học cũng như bảo tồn tài nguyên cây thuốc nam.
- Nâng cao năng lực kỹ thuật cho người dân và cộng đồng DTTS về quản lý, phát triển và sử dụng bền vững tài nguyên cây thuốc nam.
- Thúc đẩy thực hiện các hành động của cộng đồng để bảo tồn cây thuốc nam.

2.2. Kết quả mong đợi

- Kết quả 1: Có ít nhất 600 người DTTS (ít nhất 30% là phụ nữ) hiểu được vai trò và tầm quan trọng của BTĐDSH và bảo tồn cây thuốc nam có thái độ ủng hộ công tác bảo tồn, điều chỉnh/thay đổi hành vi ảnh hưởng xấu đến bảo tồn.
- Kết quả 2: 300 người dân (ít nhất 40% là phụ nữ) là thành viên của các Ban quản lý rừng cộng đồng (QLRCĐ), Chi hội phụ nữ thôn, Chi đoàn thanh niên thôn tiếp cận được các kiến thức về quản lý, phát triển và sử dụng bền vững cây thuốc nam; Trong đó, ít nhất 200 người áp dụng kiến thức này và thực hiện hiệu quả các hoạt động bảo tồn tài nguyên cây thuốc nam
- Kết quả 3: Có ít nhất 5 loài cây thuốc nam quý có nguy cơ triệt chủng tại địa phương được sưu tầm, lưu giữ và nhân giống; và trồng trong khu vực 2.350 ha rừng nơi phân bố tập trung của các loài cây thuốc nam được quản lý, bảo vệ tốt và khai thác sử dụng bền vững.

2.3. Các nhóm đối tượng và người hưởng lợi cuối cùng (được phân tách theo giới tính)

- Đối tượng hưởng lợi trực tiếp của dự án là 600 người từ 330 hộ đồng bào dân tộc thiểu số tại xã Thượng Lộ, huyện Nam Đông. Đây là những hộ tham gia vào 16 cộng đồng và nhóm quản lý rừng trong đó có ít nhất là 250 phụ nữ.
- Ngoài ra, cán bộ phòng Nông nghiệp và PTNT huyện, Hạt kiểm lâm huyện, Trung tâm kỹ thuật Nông nghiệp huyện, cán bộ xã phụ trách nông lâm nghiệp xã sẽ được thụ hưởng các kiến thức do dự án cung cấp, phương pháp và các kinh nghiệm thực hiện các hoạt động của dự án.

3. Kế hoạch hoạt động cụ thể để thực hiện dự án

Tháng thực hiện	Mô tả các hoạt động	Các chỉ số	Tên đơn vị thực hiện
	Mô tả		
	Hoạt động thực hiện mục tiêu 1: Nâng cao nhận thức cho cộng đồng DTTS về vai trò và tầm quan trọng của bảo tồn đa dạng sinh học cũng như bảo tồn tài nguyên cây thuốc nam.		
2-4/2023	<p>Hoạt động 1.1 Tổ chức khảo sát sự phân bố của các loài cây thuốc nam bản địa ở các khu vực rừng cộng đồng.</p> <p>Mục đích của hoạt động này nhằm xác định sự phân bố các loài cây thuốc nam quý đang có nguy cơ suy thoái ở các khu vực rừng của cộng đồng. Một nhóm khảo sát sẽ được thành lập gồm có 10 người: 2 cán bộ của CRD, 1 tư vấn kỹ thuật, 1 cán bộ Hạt kiểm lâm huyện Nam Đông phụ trách khu vực rừng thuộc địa phận xã Thượng Lộ, 1 cán bộ phụ trách nông lâm nghiệp xã Thượng Lộ, và 5 đại diện nhóm quản lý rừng cộng. Nhóm khảo sát này sẽ được hướng dẫn trước đó về nhận diện các cây thuốc, các kỹ thuật khảo sát cũng như lộ trình khảo sát, và các vấn đề đảm bảo an toàn trong quá trình thực hiện khảo sát.</p>	1 báo cáo kết quả rà soát trong đó xác định được ít nhất 5 loại cây thuốc nam quý có nguy cơ triệt chủng.	Cán bộ CRD, tư vấn và cộng đồng
2 - 5/2023	<p>Hoạt động 1.2 Biên soạn cẩm nang hướng dẫn nhận diện các loài thuốc hiếm và nguy cấp.</p> <p>Tài liệu này sẽ giúp cho người dân nhận diện được các loài cây thuốc quý hiếm để quản lý và bảo vệ. Tài liệu sẽ cung cấp nhưng hình ảnh thật được thu thập từ hoạt động 1.1 cùng với những mô tả cụ thể nhưng đơn giản</p>	1 sổ tay được biên soạn và phát hành 400 quyển. Có ít nhất 90% hộ DTTS tiếp cận được sổ tay này.	Cán bộ CRD, tư vấn và người cao tuổi địa phương

	và dễ hiểu để người dân có thể dễ dàng sử dụng. Chuyên gia có kiến thức và kinh nghiệm về cây thuốc nam và phân loại thực vật sẽ được mời để phát triển tài liệu này.		
2- 5/2023	<p>Hoạt động 1.3 Tuyên truyền nhận thức về cây thuốc nam</p> <p>Hoạt động này sẽ được kết hợp với hoạt động thông qua lồng ghép với các sự kiện <i>tết trồng cây và ngày đa dạng sinh học tại địa phương</i>. Dự án sẽ lồng ghép để tuyên truyền về đa dạng sinh học thông qua việc trồng cây thuốc nam kết hợp với hoạt động 3.3 và 2</p> <p>chương trình thường niên của huyện Nam Đông là tết trồng cây vào tháng 2 và ngày đa dạng sinh học vào tháng 5.</p>	2 đợt tuyên truyền, mỗi đợt có khoảng 70-100 người tham gia, trong đó có 30-50 người là phụ nữ	Hạt kiểm lâm huyện Nam Đông
	Hoạt động thực hiện mục tiêu 2: Nâng cao năng lực kỹ thuật cho người dân và cộng đồng DTTS về quản lý, phát triển và sử dụng bền vững tài nguyên cây thuốc nam.		
10- 11/2022	<p>Hoạt động 2.1: Tổ chức tập huấn kiến thức bảo tồn ĐDSH và cây thuốc nam cho nhóm cốt cán</p> <p>Dự án sẽ tổ chức 1 khóa tập huấn (2 ngày/ khóa) nhằm cung cấp kiến thức cho các thành viên nòng cốt của các BQLRCD, các Chi hội phụ nữ thôn để họ có đủ kiến thức phổ biến cho người dân địa phương. Nội dung của khóa tập huấn có trọng tâm vào việc cung cấp kiến thức liên quan đến đa dạng sinh học, hướng dẫn giám sát, đánh giá và nhập dữ kiện vào biểu mẫu để theo dõi liên quan đến đa dạng sinh học. Sau khi được tập huấn, các thành viên nòng cốt này có trách nhiệm phổ biến kiến</p>	1 tài liệu tập huấn, 1 lớp tập huấn 25 học viên trong đó có ít nhất trong đó có 10-15 là nữ giới	Cán bộ CRD, tư vấn

	thức bảo tồn ĐDSH cho các hộ tham gia quản lý rừng cộng đồng.		
11-12/2022	<p><i>Hoạt động 2.2 Tổ chức các buổi phổ biến kiến thức bảo tồn ĐDSH và cây thuốc nam cho các hộ tham gia QLRCĐ.</i></p> <p>Mục đích là giúp người dân địa phương hiểu biết về bảo tồn ĐDSH và cây thuốc nam, từ đó tham gia có hiệu quả vào công tác bảo tồn. Dự án sẽ hỗ trợ tổ chức 11 buổi chia sẻ kiến thức về bảo tồn ĐDSH cho 330 hộ tham gia quản lý rừng cộng đồng trên địa bàn xã Thượng Lộ. Đại diện các Ban quản lý rừng cộng đồng và các Chi hội phụ nữ thôn nhưng người đã được tập huấn tại hoạt động 2.1 và 2.2 sẽ thực hiện phổ biến với sự hỗ trợ của cán bộ CRD.</p>	11 buổi phổ biến 330 người đại diện cho các hộ DTTS, trong đó có ít nhất 30% là phụ nữ	Cán bộ CRD và cộng đồng
2-3/2023	<p><i>Hoạt động 2.3 Tổ chức tập huấn kỹ thuật trồng và chăm sóc cây thuốc nam</i></p> <p>Dự án sẽ tổ chức 01 khóa tập huấn 2 ngày tại vườn ươm cộng đồng nhằm trang bị kiến thức kỹ thuật nhân giống bằng hom, trồng cây thuốc nam cho nhóm quản lý vườn giống cây bản địa để họ áp dụng trồng và nhân giống thành công. Dự kiến sẽ có 20 học viên (trong đó ít nhất 30% học viên là phụ nữ). Đây là thành viên nhóm quản lý vườn ươm giống cây bản địa cộng đồng và các thành viên trong cộng đồng. Nội dung tập huấn tập trung vào kỹ thuật thu lấy cây giống, nhân giống; kỹ thuật trồng và chăm sóc;</p>	1 tài liệu tập huấn 1 lớp tập huấn 20 học viên trong đó có ít nhất 30% người là phụ nữ.	Cán bộ CRD, tư vấn và cộng đồng
	Hoạt động thực hiện mục tiêu 3: Thúc đẩy thực hiện		

	các các hành động của cộng đồng để bảo tồn cây thuốc nam.		
2-6/2023	<p>Hoạt động 3.1 Phát động hoạt động sưu tầm cây thuốc</p> <p>Mục đích là lưu giữ được các loại cây thuốc nam quý có nguy cơ triệt chủng. Kết hợp với các đợt tuần tra rừng, dự án tổ chức sưu tầm cây thuốc nam. Mỗi đợt sưu tầm gồm có 10 thành viên tham gia, có ít nhất 5 loài cây thuốc nam được sưu tầm và trồng lưu giống tại vườn ươm giống cây bản địa của cộng đồng.</p>	<p>4 đợt sưu tầm</p> <p>Có ít nhất 5 loại cây thuốc nam được trồng lưu giống</p> <p>40 thành viên tham gia sưu tầm</p>	<p>Cán bộ CRD, tư vấn và cộng đồng</p>
2-6/2023	<p>Hoạt động 3.2 Nhân giống cây thuốc nam tại vườn ươm cộng đồng</p> <p>Năm loài dược liệu sau khi được sưu tầm tại hoạt động 3.1 sẽ được trồng ở vườn ươm cộng đồng đã có sẵn tại xã Thượng Lộ. Từ những cây này chuyên gia của CRD sẽ hướng dẫn cho 6 thành viên nòng cốt – những người chịu trách nhiệm quản lý vườn ươm tiến hành nhân giống cây. Một số loại cây thuốc khác sẽ được chăm sóc để giữ nguồn giống tại vườn ươm cộng đồng.</p>	<p>600 cây giống được nhân giống từ các cây thuốc nam</p>	<p>Cán bộ kỹ thuật của CRD, 6 thành viên được phân công quản lý vườn ươm cộng đồng</p>
10/2022-4/2023	<p>Hoạt động 3.3 Thực hiện phong trào trồng/khoanh nuôi cây thuốc nam dưới tán rừng</p> <p>Vườn ươm cộng đồng sẽ cung cấp cây giống để trồng dưới tán rừng của các cộng đồng. Dự kiến sẽ có 2 đợt phát động trồng cây thuốc nam được lồng ghép vào hoạt động tết trồng cây và ngày đa dạng sinh học hàng năm do Phòng Nông nghiệp và PTNT huyện chủ trì thực hiện. Sẽ có 30 thành viên đại diện của nhóm quản lý rừng cộng đồng tham gia mỗi đợt trồng cây, trong đó có 10-15 thành viên là phụ nữ</p>	<p>2 đợt trồng cây/khoanh nuôi, 300 cây/ đợt.</p> <p>30 thành viên (10 nữ)/ đợt</p>	<p>Phòng NNPTNT/Trung tâm dịch vụ nông nghiệp huyện Nam Đông, nhóm cộng đồng</p>

4. Tính bền vững của dự án

4.1. Tính bền vững của dự án

Gắn kết công tác bảo tồn ĐDSH và thu nhập tạo động lực cho các hộ hưởng lợi dự án duy trì hoạt động của mô hình sau khi dự án kết thúc: Việc các hộ hưởng lợi tham gia vào hoạt động nhân giống 5 loài cây thuốc nam như đã trình bày ở các nội dung trên ngoài ý nghĩa tạo nguồn giống cho việc bảo tồn ĐDSH còn tạo ra cơ hội thu nhập cho các thành viên tham gia quản lý vườn ươm thông qua việc cung cấp giống cây dược liệu cho các tổ chức, chương trình, dự án có nhu cầu sử dụng. Thông qua đó, các thành viên này sẽ có thêm nguồn thu nhập, đóng góp vào tổng thu nhập của hộ gia đình.

Áp dụng cách thức tiếp cận có sự tham gia làm tiền đề cho việc duy trì và phát triển vườn ươm cây thuốc nam: Hiện nay trên địa bàn xã Thượng Lộ có 16 cộng đồng tham gia quản lý bảo vệ rừng, mỗi nhóm có quy chế hoạt động. Đồng thời quá trình vận hành vườn ươm cộng đồng cũng đã có các quy chế liên quan. Một trong những cách can thiệp của dự án là tăng cường sự tham gia của 16 nhóm này kết hợp với kế thừa những quy chế liên quan đến quản lý vườn ươm cộng đồng sẽ tạo ra tính tích cực trong quản lý và sử dụng vườn ươm cộng đồng để duy trì hoạt động của mô hình này

Huy động sự tham gia của các bên liên quan làm cơ sở nhân rộng mô hình bảo tồn cây thuốc nam: Trong suốt tiến trình thực hiện các hoạt động của dự án đều huy động sự tham gia của các bên liên quan bao gồm Phòng NNPTNT huyện, trung tâm kỹ thuật nông nghiệp huyện làm cơ sở cho giám sát và hỗ trợ mô hình sau khi dự án kết thúc. Thông qua đó giới thiệu, phối hợp với các đơn vị trên để duy trì, nhân rộng mô hình sau khi dự án kết thúc. Bên cạnh đó, các sản phẩm truyền thông, sổ tay, tư liệu hóa từ hoạt động của dự án sẽ làm cơ sở để chia sẻ kiến thức cho các cộng đồng trong và ngoài xã thực hiện dự án. Thông qua đó, cộng đồng tiếp cận tốt hơn các kiến thức liên quan đến khai thác và sử dụng bền vững dược liệu, đóng góp vào bảo tồn đa dạng sinh học

Kết hợp xây dựng năng lực và thực hành về bảo tồn cây thuốc nam: Việc sưu tầm cây thuốc nam và ươm tại vườn ươm cộng đồng kết hợp với xây dựng năng lực cho cộng đồng dân tộc thiểu số trong quản lý, khai thác và sử dụng bền vững. Cộng đồng dân tộc thiểu số tại xã Thượng Lộ, những người có tham gia tập huấn tại hoạt động 2.1 sẽ chịu trách nhiệm về chia sẻ kinh nghiệm cũng như nguồn giống cây cho các cộng đồng lân cận. Từ đó làm tăng diện tích trồng dược liệu tại huyện

Nam Đông, đóng góp vào việc bảo tồn đa dạng sinh học tại huyện.

4.2. Rủi ro và giải pháp

<i>Các rủi ro có thể xảy ra</i>	<i>Khả năng xảy ra</i>	<i>Tác động đến hoạt động của dự án</i>	<i>Các giải pháp giảm thiểu</i>
Rủi ro do thời tiết cực đoan	Trung bình	Lớn	Tăng cường công tác dự báo, có kế hoạch ứng phó kịp thời
Sự tham gia của cộng đồng bị hạn chế	Thấp	Lớn	Thực hiện tốt công tác tuyên truyền ban đầu dự án để cộng đồng thấy được những hiệu quả và giá trị khi tham gia vào dự án
Rủi ro do vườn cây thuốc nam bị tàn lụi dần	Trung bình	Lớn	Trồng đúng thời vụ thích hợp, tuyển chọn cây giống đảm bảo sinh trưởng, khả năng thích ứng cao
Cây thuốc nam bị sâu bệnh	Thấp	Trung bình	Thường xuyên kiểm tra vườn ươm và có biện pháp phòng ngừa kịp thời ngay khi có hiện tượng sâu bệnh

5. Đóng góp đối với các lĩnh vực chuyên đề của VB4E

- Dự án sẽ đóng góp vào mảng chuyên đề bảo tồn đa dạng sinh học của VB4E

6. Tổng ngân sách

- 489.189.750 VNĐ (ngân sách đã có)
- 300.000.000 VNĐ (ngân sách huy động thêm để duy trì hoạt động của trung tâm cho hoạt động với cộng đồng dân tộc thiểu số)

Vietnam Business for Environment – VB4E

Vui lòng liên hệ với điều phối viên tại VB4EAlliance@gmail.com để biết thêm thông tin nếu bạn quan tâm đến ý tưởng dự án.